

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. sausio 9 d.

Nr. 6 (2)

Saturday supplement January 9, 1999

No. 6 (2)

Rašytojų sąjungos suvažiavimas

ALGIMANTAS A. NAUJOKAITIS

Nors per ketverius metus, praėjusius nuo paskutinio suvažiavimo, Lietuvos Rašytojų sąjunga padidėjo iki 350 narių, ji jungia įvairaus amžiaus ir pažiūrų plunksnos darbininkus, tačiau suvažiavime negirdėjau nei smarkių gincų, nei nesutarimų. Atvirkščiai — iki vėlaus vakaro trukusią suvažiavimo darbo dieną vyravo santarvės, ramus, dalykiškas reikalų aptarimo dvasia. Visus gerai nuiteikė prezidento Valdo Adamkaus apsilankymas, jo pasakyta kalba.

Suvažiavimo pradžioje paminėjus, kad tarp skaitlingo Rašytojų sąjungos narių būrio yra ir 30 JAV, kitos šalyse gyvenančių mūsų rašytojų (iš viso užsienyje gyvena 8,3 nuosimčių šios sąjungos narių), pirmininkas Valentinas Sventickas perskaitė iš Čikagos atsiųstą ir visų plojimais palaidytą Rašytojų draugijos pirmininkės Stasės Petersonienės nuoširdų sveikinimą suvažiavimui. Apgailestavusi, kad ir kviečiama negali čia atvažiuoti, be kita ko, ji rašė: „Nors gyvename toli nuo Tėvynės, mes esame Jūsų dalis“. Nesulaikiusi pasididinti išblaškytų savo plunksnos sešerų ir brolių, suvažiavimo dalyviams teko pasitenkinti bent tuo, kad salėje buvo prieš pat suvažiavimą iš Baltimorės su savo prisiega Kazimiera grįžęs šios sąjungos ir lietuvių rašytojų draugijos narys Kazys Bradūnas. Pasak V. Sventicko, nors dabar jis gyvena pusiau Vilniuje, pusiau anapus Atlanto, bet iš įpratimo vis dėlto suvokiamas išeivijos poezijos kontekste. Iš Izraelio suvažiavimą atvyko ir kitas Rašytojų sąjungos narys Ychokas Meras, kurio čia laukė maloni staigmena — Rašytojų sąjungos leidyklos tik ką išleista jo nauja knyga, į kurią sudėti trys romanai — *Lygtosios trunksa*, *akimirka*, *Ant ko laikosi pasaulis ir Ties gatvės žibintu*.

Sunku atpasakoti viską (o ir šeštadienio priede nėra tiek vietos), ką pasakė savo pranešimuose — atskaitose kadencijai (įstatuose numatyta laikotarpis) baigiantis sąjungos pirmininkas V. Sventickas, jo pavaduotojas E. Ališanka, sekretorius J. Liniauskas, revizijos ir etikos komisijų vadovai V. Girdzijauskas ir E. Bukelienė. Vis dėlto pamėnėsiu bent kai kurias jų pranešimų detales.

Pradėdamas pranešimą, V.

Sventickas pažymėjo, kad Rašytojų sąjunga pasirinko europinį modelį, ji krypta rašytojų brolių profesinių ir socialinių reikalų pusėn, o sąjungos renkamieji asmenys oficialiuose renginiuose jau užsiima jos narių kūrybos vertinimu. Beje, tai savo kalboje gerai atliko rašytojas J. Aputis, pabrėžęs egzodo literatūros svarbą, čia ir užsienio gyvenančių plunksnos brolių ir jų organizacijų suartėjimą, atsigręžimą veidu vienas į kitą.

Kas padaryta arba daroma, kad rašytojams būtų gerai, kad palengvėtų buitinių rūpesčių našta, kad jie galėtų kaip reikiant atsidėti kūrybai? Atsakymas: iš paties iškelta klausimą, V. Sventickas sakė, kad Rašytojų sąjungos galimybės čia nėra didelės, tačiau pastaraisiais metais stiprėjo įsitikinimas, jog meno žmogus, rašytojas vertas valstybės rūpestio. Tuo reikalu ir pats pirmininkas, ir valdybos nariai varstė Seimo, vyriausybės, ministerijų, įvairių fondų duris, atkakliai reikalavo, patys piršo ir rašė įstatymų, nutarimų, kitų sprendimų projektus, telkė šalininkus. Daug kas laimėta rašytojų, jų knygų leidimo labui. Kelis kartus padidintas (Sąjungos sekretoriaus J. Liniausko žodžiais, — garbės) pirmo ir antro laipsnio valstybės pensijas dabar gauna jau 66 rašytojai. Vyriausybė gerokai padidino ir valstybės stipendininkų kiekį. Dabar valstybės ir kultūros ministerijos stipendijas gauna 46 rašytojai, tarp jų nemažai jaunųjų. Iš Nidoje esančių kūrybos ir poilsio namų pelno per Literatūros fondą priedą prie menų pensijų pradėjo gauti 75 metų sulaukę sąjungos nariai. Iš tikrų bėdai, paramos susilaukia ir kiti rašytojai. Beveik 12,000 Lt išleista padedant palaidoti mirusius savo plunksnos brolius.

Nors Rašytojų sąjungos leidykla per pastaruosius ketverius metus išleido 150 knygų, tarp jų nemažai egzodo literatūros, tačiau tiek paties pirmininko, tiek sąjungos narių nuomone, valstybės parama čia dar menka, o kultūriniai leidiniai valstybės biudžeto lėšos sumazintos beveik milijonu litų. Rašytojų sąjungos savaitraštis *Literatūra ir menas* ne tik veikia iš ko moki, bet ir nėra iš ko mokėti ir taip menkas algas bei honorarus redakcijos

darbuotojams bei autoriams. Pasak V. Sventicko, kultūros leidiniai paverčiami susigūžusiais elgetomis. Rašytojai tik grašius gauna ir už jų išleistas knygas. Visa tai atsispyrė ir prieš suvažiavimą išsiuntinėtos anketose, kuriose Rašytojų sąjungos valdyba pakvietė rašytojus išreikšti savo pasiūlymus ir pageidavimus. Kelių istorinių romanų autorius P. Dirgėla anketoje tiesiai — šviesiai išreikšė: nebeiešti knygų autorių žeminančiomis sąlygomis! Kai V. Sventickas suvažiavime apžvelgė šios ir kitų anketų turinį, prisiminiau Alės Rutos išsakytus žodžius jos romano *Škamba tolumoj* išleidimo Lietuvoje proga: „Bet argi autorius už savo darbą pats turi apsimokėti?“

Suvažiavimas priėmė atvirą laisvą Seimui, pradėjusiam svarstyti įstatymo projektą dėl autorių teisių. Laiskė prašoma deramai pataisyti šį įstatymą taip, kad būtų įteisinga kitose šalyse galiojanti nuostata — įvesti autorinį atlyginimą už kūrinių atgaminimą reprografijos (dauginimo, kopijavimo) būdu ir už jų panaudojimą bibliotekose. Tai būtų reali pagalba autoriams, lig šiol gaunantiems labai menkus honorarus.

Suvažiavimas nenutylėjo ir kitų skaudžių problemų, priėmė valdžiai adresuotą rezoliuciją dėl kultūrinės spaudos varganos būklės, prašė 1999 m. valstybės biudžete bent jau atsiųsti atimtą 800,000 Lt sumą.

Savo pranešime V. Sventickas, revizijos komisijos pirmininkas V. Girdzijauskas neapėjo ir kitų šiandieninės lietuviškos gyvenimo šešėlių — korupcijos, iš sovietmečio išlikusių ir dar neužgydytų kitų „nomenklatorinių“ ligų. Pasak V. Sventicko, ir šiandien yra žviturulių, dosniai sėmusių iš anos valdžios ir to paties geidžiančių dabar. Griuvėsių, kolaboravimo sąvokomis kartais sumenkinama literatūros atsvara. Tos atsvaros igūdžių reikia ir dabar — pigaus skonio, bulvarinių leidinių, masinės kultūros, kitų svetimų akcijų ir instaliacijų bangose. Pasakęs šiuos žodžius, V. Sventickas kvietė atsparumo pasimokyti iš mūsų išeivijos, dauzytos šių ir kitų bangų, bet atsispyrusiai, išlaikantį lietuviškumą, aukštos kokybės kūrinių praturtinusios mūsų literatūra.

V. Sventickas taip pat pripažino, kad visus turtinančius yra jau susiklostęs Lietuvos Rašytojų sąjungos bendravimas su užjūrio kolegomis, su Lietuvių Rašytojų draugija. Savo pranešime jis išreiškė pasitenkinimą, kad plačiau apie tai jam buvo leista pasamprotuoti ne tik jam besilankant Los Angeles, bet pasisakyti ir užsienio lietuvių dienraštyje *Drauge* (čia turėta galvoje jo pasikalbėjimą, išspausdintą 1998 m. birželio 6 d. šeštadieniniame priede). V. Sventicko nuomone, jau atėjo laikas, kad Lietuvos valstybė realiai padėtų ir egzodo rašytojams, tarkim, duodant lėšų bent literatūrinį archyvų

tvarkymui ir jų atgabenimui namo, į Lietuvą.

Šiltai visų sutiktas, suvažiavime kalbėjo poetas Kazys Bradūnas. Turėdamas galvoje savo narystę Rašytojų sąjungoje ir draugijoje, jis pasakė, jog esąs tarsi dviejų literatūros respublikų pilietis. K. Bradūnas padėjo suvažiavimą susirinkusiems rašytojams, kad jie neužmiršta už jūrų — marių gyvenančių savo kolegų, kad Lietuvoje išleista daug egzodo parašytų knygų. Jis pritarė V. Sventicko siūlymui dėl valstybės paramos užjūryje tvarkant lietuviškus archyvus. „Sakyčiau, kad bendras abiejų, čia ir užjūryje esančių lietuvių rašytojų, sambūrių susijungimas jau įvykęs“, — pasakė K. Bradūnas. Jis taip pat pridūrė ir apgailestavo, kad prieš suvažiavimą literatūrinėje žiniasklaidoje daug rašant ir kalbant apie mūsų literatūrą ir knygas, liko nepaliesta egzodo literatūra.

Apie tėvynės ilgesį gyvenant tolimame krašte kalbėjo Iechokas Meras. Jis norėtų būti ko nors vertas šiame rašytojų sambūryje, kurio nariu yra. Pasidžiaugė, kad Vilniuje štai vėl išėjo jo nauja knyga. Be abejo, ji bus ne paskutinė.

Pranešime V. Sventickas padėjo kitose valstybėse gyvenantiems mūsų rašytojams už anketose ar kitaip išsakyti ir atsiųstas mintis bei pasiūlymus Rašytojų sąjungos veiklai gerinti. Į juos bus atsižvelgta. Suabejota V. Volerto atsiųstu raginimu Lietuvoje rengti išeivijos rašytojų kūrybos vakarus. Bet juk tų vakarų, naujų egzodo rašytojų knygų pristatymų berods neturko nei Rašytojų klube, nei kitose vietose. Atsivertę suvažiavimo

proga išleista išsamią Literatūrinio gyvenimo kroniką, suskaičiuokime vien 1998 metų išeivijos rašytojų kūrybos vakarus, kitus panašius renginius. Buvo vakarai, literatūrinės popietės V. Tamulaičio, A. Vaičiulio, V. Krėvės, V. Daugirdaitės — Sruogienės, J. Aistio atminimui ir jų kūrybai. Buvo surengta pora A. Nykos — Niliūno kūrybos vakarų, įvyko susitikimai su M. Stanku — Saulaite, Kaune — su A. Veščionaitė. Ne tik Rašytojų klube, bet ir kitur surengtas B. Pukelevičiūtės jubiliejinis literatūrinis vakaras, Alės Rutos naujo romano pristatymas. Suvažiavimo dalyviai mielai sutiko V. Volerto pasiūlymą Lietuvos rašytojams atvykti į tokius vakarus Amerikoje (žinoma, jei pakviestų).

Į artimesnius kraštus Lietuvos rašytojų išvykos vis dažnėja. Rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas E. Ališanka savo pranešime sakė, kad plečiasi tarptautiniai ryšiai. Rašytojų sąjunga jau yra didžiausios Europoje rašytojų organizacijos — Europos rašytojų kongreso nare, aktyviai dalyvauja Baltijos rašytojų tarybos veikloje. Šios tarybos rūpestiu įsteigta rašytojų ir vertėjų centre Visbyje (Švedija), gavę stipendijas, pabuvojo 33 Lietuvos rašytojai ir vertėjai. Daugeja užsienyje išleistų Lietuvos rašytojų knygų.

Suvažiavime dar buvo daug įdomių kalbų, tarp jų ir apie siūlomus kandidatus į Raš-

Diskusijos suvažiavimo pertraukos metu. Iš kairės — trys poetai: A. Marčėnas, K. Platelis (jis taip pat yra Švietimo ir mokslo ministras) ir E. Kelmickas.

tojų sąjungos pirmininko postą — A. Baltakį, D. Kajoką ir V. Sventicką. Absoliučia balsų dauguma (čia prisidėjo ir 13 egzodo rašytojų atsiųstų balsavimo biuletenių), pirmininku vėl išrinktas Valentinas Sventickas. Mažai kuo pakito ir Rašytojų sąjungos valdyba. Į ją išrinkti E. Ališanka, J. Aputis, O. Baliukonytė, A. Baltakis, V. Daujotytė, P. Dirgėla, S. Geda, J. Liniauskas, M. Martinaitis, V. Martinkus, A. Mikuta, D. Mušinskas, J. Strielkūnas ir J. Vaičiūnaitė.

Valentinas Sventickas, suvažiavime vėl išrinktas Lietuvos Rašytojų sąjungos pirmininku. Nuotr. Ričardo Šileikos

Sėti tikėjimą, viltį ir humaniškumą

Lietuvos Respublikos prez. Valdo Adamkaus kalba, pasakyta Lietuvos Rašytojų sąjungos suvažiavime.

Lietuvos prez. V. Adamkus kalba Rašytojų s-gos suvažiavime.

Su nuoširdžia pagarba kreipiuosi į šią auditoriją, kaip į senų tradicijų vienijimą ir bendrų dvasinių pastangų telkiamą brolią, kurios narių balsai buvo ir lieka svarbūs, svarstant pamatinius tautos kultūros ir Lietuvos valstybės klausimus.

Tai nėra vien malonus komplimentas gražaus renginio proga. Tai — nesenos istorijos patirtis, liudijanti jūsų žodžio potencialą, kuris prieš dešimtį metų kėlė tautą laisvei ir kūrybai, kuris ir šiandien gali pozityviai įtakoti Lietuvos pilietinės savimonės raidą.

Prisimenu jūsų kolegas, mano likimo brolius emigracijoje. Šviesios atminties Vytautas Kavolis, Henrikas Nagys, Antanas Škėma, Algimantas Mackus, Marius Katiliškis — pačių įvairiausių li-

žmonės buvo jungiami meilės tėvynei ir intelekto savai bendruomenei, jos likimui.

Kiekvienas savaip kūrė Lietuvą, tarnavo savajai jos vizei ir puoselėjo istoriškai teisingos ateities viltis. Manau, kad šie kriterijai ir šiandien yra gyvi, aktualūs, būtini mūsų minčių bei darbų palydovai. Juk esame tiesioginio ryšio tarp tautinės kultūros brandos, šios kultūros kūrėjų moralinės atsakomybės ir valstybės civilizotumo.

Norėčiau, kad ir šiandienos uždavinius sprendžiant, atstumas tarp politikos ir kultūros žmonių būtų kuo mažiausias. Natūralu, kad, ūkinį sunkumą akivaizdoje, intelektualams rūpi Lietuvos žmonių gyvenimo kitos kryptys ir per-

spektyvos, nes į inteligentią dažnai krypta žmonių akys, ieškančios moralinės pasipirties. Norėčiau kviesti bendrai veiklai — kuriančiai ir tobulinančiai, stiprinančiai pasitikėjimą piliečių ir tautos galio-

mis.

Tikiu, kad dar ne kartą Rašytojų sąjunga Lietuvos visuomenei primins moralios kultūros bei politikos, moralios gyvenimo priedermę, kurios atsisakyti, nepriminti jos savajai visuomenei būtų tikroji istorinė klaida.

Tikiuosi, kad esami ir būsimi jūsų tekstai kuria naują amžių, kurs mūsų ateitį garbingą tautos tradicijų ir modernių šiandienos idėjų dvasia. Naikimo akivaizdoje kažkas turi sėti tikėjimą, viltį ir humaniškumą.

Garbingam Lietuvos rašytojų forumui linkiu rimto ir našaus darbo.

Veidu vienas į kitą

Juozas Aputis

Dešimtys mėnesių, praėjusių nuo 1994-ųjų metų rašytojų suvažiavimo — tai ne tas ypatingos prasmės dešimtmečių ir šimtmečių laikas, kurį neseniai skaičiavome nuo 1547-ųjų. Pirmosios lietuviškos knygos, nuo Lietuvos Nepriklausomybės aštuoniasdešimtmečio, nuo Vinco Kudirkos *Tautiškos giesmės* arba nuo šiomis dienomis plačiai paminėto Adomo Mickevičiaus dušimtojo gimtadienio.

Prabėgęs ketverių metų lai-

kas nėra pilkas lietuvių kūrybos kelias. Prieš ketverius metus po anuometiniais Menininkų rūmų skliautais dar gyvenome istorinio pasikeitimo, perversmo akivaizdoje. Laisvės pojūtį lydėjo beribis džiaugsmas, nuostaba ir saldus nerimas. Tada visur, taip pat ir suvažiavimo salėje, buvo kalbama apie iki tol nežinomų rašytojų tekstus, išspausdintus žurnaluose ir knygose. Buvo savotiškas tokios literatūros potvynio melas.

(Nukelta į 2 psl.)

Rašytojų sąjungos leidyklos techninė redaktorė D. Tunkevičiūtė ir direktorius V. Akelis.

VYTAUTAS CINAUSKAS

***
 Dar buvo duona daugeliui rupi,
 O drapana — naminė, pakulinė,
 Ir taip lengvai pažeidžiama, trapi,
 Numetus pančius, Lietuva tėvynė.

Bet jau tvirtėjo ji laisva dvasia,
 Džiaugsmu ir rūpestiu su žmogumi dalinos,
 Ir augo žmogumi žmogus, o ne mase,
 Ne sraigėlių iš pragaro mašinos...

Skambėjo dar neperšauta daina,
 O ežerai turėjo skaisčių veidą,
 Tekėjo saulė dar nesuodina
 Ir į mazuto jūrą nusileido...

Velyvas pabeldimas į duris
 Žadėj' paklydėli, gal svečiū.
 Ne tai, kad mus, nušaus ar išvargs
 Pabalti kaulais po „tėvynę“ plačią.

Nuo vėjo sugirgždėjusi svirtis,
 Susprogusi tyla nuo šuns lojimo,
 Nesakė dar, kad tykoja mirtis
 Už tavo tvarto, svirno ar klojimo.

Dar nieks nedegino žmonių trobų,
 Negriovė kryžių, pamatų neardė.
 Ir būsimas „banditas“ su „sribu“
 Kieme mokyklos kamuolį dar spardė.

Dar juodės avys puslapių senų
 Laisvai sau ganėsi po pievą baltą,
 Ir žydų kapinių graudžių akmenų
 Dar nieks sutrupinęs negrūdo po asfaltu.

Dar buvome naivumo kaliniai,
 Ir tokios vaikiškos gimtinės buvo akys!
 Bet... jau artėjo Pirčiupiai, Rainiai...
 Ir jūros Laptevų banga ir slenkstį plakės.

Ir bandė Dievas, negailėjo
 Kartu kaltus ir nekaltus...
 Nedaug beliko, kas praėjo
 Devynis pragaro ratus.

***
 Kas mums parodys tikrą tiesų kelią,
 Palikus purvinus vingiuotus takelius.
 Į ten, kur Lionginas kamaroje Strazdelio
 Iš rojaus medžio drožia paukštėlius...

Kur vakarais prie Dievo gonkų sėdi
 Ir tyliai šneka sėlių kankiniai
 Nuo aukšto kalno žiūri į papėdę,
 Kur patys, regis, buvo neseniai.

Kiek čia jų daug!... Jaunuolių ir mergaičių,
 Kiek mokslo vyrų, kunigų garbių.
 Kiek čia jų daug — bedalių ir bekrabių
 Ir žemės druskos — mūsų žemdirbių.

Visi baltais drabužiais pasirėdę
 Sėtų baltų lėlių vėrinys...
 O vidury ant akmenėlio sėdi
 Aukštaičių vyskupas Metislovas Reinys.

Per savo žūtį nugalėję mirtį,
 Per Kristaus mirtį amžinai gyvi,
 Kiek teko iškentėti, ką patirti,
 Težino akmenys sustingę pagriovį.

Suaugo kaulai, užsitraukė žaizdos,
 Bet liko nerimas, kurs amžiais nepraeis,
 Kad neužgestų Laisvės žaizdras,
 Kad Vytis kardo niekad nenuleis.

Parodyk, Viešpatie, mums tikrą kelią,
 Už rankos pavedėk, kaip vaikelius.
 Į ten, kur Lionginas kamaroje Strazdelio
 Iš rojaus medžio drožia paukštėlius...

Tremitinių ir partizanų gegužinė prie Tremitinių namų Vilniuje.

SAUSIO 13-TOSIOS PRIVALOME
NEUŽMIRŠTI

Žmonių ir tautų gyvenime yra tokie įvykiai ir tokios datos, kurių negalime užmiršti. Vienos jų yra tragiškos, kitos — didingos. Sausio 13-toji galbūt tuo yra skirtinga nuo kitų minėtų dienų, nes ji yra ir tragiška, ir kartu didinga. Visas lietuvių tautos atgimimo periodas buvo labai didingas, ir pasaulis juo stebėjosi. Buvo jautiama, kad imperija rengiasi smogti. Žmonės buvo apie tai įspėti. Teisingai galvota, kad bus bandoma užimti Televizijos bokštą ir turbūt Seimo rūmus. Žmonės rengėsi juos ginti.

Perversmo rengėjai apsisuka į kairę ir klaidingai Maskvą informavo. Jie galvojo, kad žmonės tik tebelaukia progos į Maskvos glėbį pulti. Vakarose buvo paskleistas gandas, kad Vilniuje bus nepaprasti įvykiai. Į Vilnių privažiavo daug žurnalistų, fotografų ir filmuotojų. Visi stebėjosi pasieniečių mandagumu ir paslaugumu. Apie įprastą kratos net kalbos nebuvo. Maskva Burokevičiui, Jarmalavičiui ir panašioms patikėjo, kad jiems tik ženkla davus, liaudis sukilis ir vėl tarybinę santvarką sugrąžins. O tai reikėjo nufilmuoti, pasauliui parodyti. Bet išėjo visai priešingai. Žmonės, kurie buvo prie Televizijos bokšto susirinkę, tankams privažiavus, iš vietos nepajudėjo. Galbūt ir dėl to, jog nesitikėjo, kad tankai ant žmonių važiuotų.

Iš vieno tanko per garsiaikalbį žmones ragino nustoti dainuoti ir eiti namo. Bet žmonės nepajudėjo ir toliau dainavo. Tuomet, galbūt gavę įsakymą, tankai pradėjo ant žmonių važiuoti ir savo vikšrais pargriuvusius žmones traukti. Iš užsienio valstybių atvykę filmuotojai tokių vaizdų nesitikėjo pamatyti. Bet ir jie nebėgo, o toliau filmavo. Atrodė, jog rusai karininkai turbūt susiprato, kad tie filmai jiems ir gerą neišėis. Tuomet kareiviai ir filmavimo aparatus pradėjo daužyti bet jų buvo per daug ir daugelis išliko. Tuos filmus perdavė lietuviams TV darbuotojams. Kadangi į Vilniaus siustuvą rusai jau buvo įsibrovę, tad jie greitai sėdė į automobilius ir laimingai pristatė filmus į Kauną. O iš ten juos skubos keliu perdavė į Rygą. O Rygos siustuvą, būdamas galingesnis už Kauną, juos paleido beveik per visą Europą.

Kurie akis turėjo — pamatė tikrąjį Gorbaciovo veidą. Kilo protestų banga. JAV senatoriai ir Kongreso atstovai ragino prezidentą G. Bush, kad jis tiesiogiai skambintų Gorbaciūviui. Ir pačioje Rusijoje prasidėjo demonstracijos. Televizijoje visi žinomesni politiniai komentatoriai šimtaprocentiniai gynė lietuvius. Ir mes savo skambinimais bei telegramomis gal prie to prisidėjome. Pagal iš anksto numatytą planą, iš Šiaurės miestelio didelė tankų kolona važiuojo Vilniaus centro link, bet pusiaukelėje apsisuko ir grįžo. Turbūt Gorbaciovas, iš visų pusių spaudžiamas, davė įsakymą puolimą sustabdyti. Bet to sustabdymo rusai generolai neužmiršo. Tai laikė visos Raudonosios armijos pažeminimu. Prasidėjo Maskvoje vidaus kova, kuri privėdė iki Maskvos „pučo“. Kaip matome, viskas prasidėjo prie Televizijos bokšto!

Apie tai, kas tuomet Vilniuje vyko, mums papasakos tuose įvykiuose dalyvavęs Seimo narys Vytautas Cinauskas, kuris specialiai į šį minėjimą atvyksta. Susipažinkime nors trumpai su jo biografija. Gimė 1930 m. VI. 6 d. Pandėlio miestelyje, policijos tarnautojo šeimoje. 1941 m. birželio 14 d. visa Cinauskų šeima — du suaugę ir keturi mažamečiai vaikai, buvo ištremti į Sibirą. Tėvas buvo atskirtas nuo šeimos ir 1941 m. gale žuvo Rešiotuose. Du broliai mirė 1941 m. rudenį Altajaus krašte.

Išlikusi gyva motina su dukra Dalia ir sūnumi Vytu 1946 m. pabaigoje pabėgo ir grįžo į Lietuvą. Grįžę slapstėsi pas gimines ir pažįstamus. 1948 m. pavasarį Vytautas buvo išduotas, suimtas ir tardomas Obelių skrebyne. Po tardymo ištremė į Krasnojarsko kraštą. Antroje trečiojo dešimtmečio metais, grįžo 1956 m. Neakivaizdinio būdu mokėsi geologijos ir dirbo geologijos srityje. V. Cinauskas yra Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių bendrijos pirmininkas, LR Seimo narys, Vyriausybės tremtinių grįžimo komisijos vicepirmininkas, Lietuvos Rašytojų sąjungos narys.

Sausio 13-tos dienos minėjimas bus sausio 17 d. PLC, Leimonte, po šv. Mišių didžiojoje saleje. Rengia JAV LB-nės Kultūros taryba.

J. Žygas

Veidu vienas į kitą

Atkelta iš 1 psl.

Spaudos draudimo laikais kultūros darbu pabudo dešimtys knygnešių, o sovietiniai lageriai pažadino dešimtis rašytojų, kurie, išėję į laisvę, įvykdė pažadą papasakoti žmonėms apie išgyventą siaurą. Tai buvo beletristikos atvejais, kai jos tekstai ypatingai veikė tuo, kas ten parašyta, o

ne kaip parašyta. Be abejo, buvo meniškai labai stiprių kūrinių. Dalia Grinkevičiūtė, Antanas Kryžanuskas, Vladas Vyšniūnas, Algirdas Griškėnas, Liudas Dambrauskas, Vladislovas Telksnys ir jo prisiiminimai iš Stuthof — šios ir dar daug naujųjų rašytojų pavardžių mirgėjo spaudoje, pasigirdo per radiją. Šiurpi Laptevų jūros, Vorkutos ir Igarkos lagerių, Lietuvos ir Sibiro kalėjimų tikrovė gniaužė kvapą, purtė ligšiolinį patyrimą. Netgi garsieji A. Solženycino kūrinių tokio poveikio neturėjo. Tada klausėme savęs: ką mes iki šiol padarėme, išlikę okupacijos melo laisvėje, kokioji tikrovė gyvenime ir kokia ji mūsų kūrinyje? Paskelbtieji iki tol nežinomų rašytojų tekstai daug ką privertė perkratyti savo nuostatas ir darbus. Kam nebuvo duota tai padaryti, tam dar ir šiandien raudonos apgaules gelės byra ant Laisvės alėjos grindinio Kaune 1940-ųjų vasarą.

Garsiajame Dalios Grinkevičiūtės kūrinyje *Lietuviai prie Laptevų jūros* yra tokia vieta: mažas vaikelis per speigą slapčia iš barako bėgo prie lagerio prižiūrėtojo atmatų krūvų — ten jam ne sykį pasisekdavo aptikti kokią bulvę lupeną — jis paslysta ir, atmetęs rankas, prie tos krūvos mirtinai prišąla. Tą kraupų ledo luitą galetume laikyti simboliškiausiu visų laikų Lietuvos kančių ir neteisčių inkliuzu. Lyg mūsų istorijos vadovėlį ji galetume rodyti tiems užsienio politikams, kurie, vadovaudamiesi išsikvėpusiu bendru demokratijos vardiokliu, baltais rankogaliais, abejingai, formaliai užgula kokius nors Lietuvos ateiviai svarbius popierius.

Štai dar kas reikšmingo padaryta per tuos ketverius metus: Lietuvoje išleista bemaž visa svarbiųjų lietuvių egzodo rašytojų kūryba. Tremtinių ir kalinių raštai bylojo apie tai, ko daugelis nežinojome, kas buvo uždrausta, šitie — žadino grynai profesinį smalsumą. Visiems — ir tiems, kurie jau ir anksčiau su lietuvių egzodo literatūra bent kiek susipažino, ir susitikusiems pirmą sykį — buvo svarbu patirti, kokia lietuvių literatūra sukurta laisvajame pasaulyje, ką ji suvokė svetimoje aplinkoje, kaip tą intelektualinę aplinką sugebėjo prigdyti prie savo nostalgikų genų. Štai šiuos visus kūrinius dabar sudėjome ant ilgo lietuvių literatūros stalo. Dabar svarbu mokėti ir norėti tą brangenybę parodyti. Jei vertinsime ne koku išankstiniu atsainiu saviniekos žvilgsniu, turėsime pamatyti, kad tas turtas ne menkesnis, o gal net vertingesnis už garbostą svetimajį. Taigi, turime su-

jusią krūvon visą lietuvių literatūrą. Vieno kito kūrėjo pasidžiūsoje gal ir tebekrebžda kazkokie atsiribojimo kirmėlytė, bet visa lietuvių literatūra jau pradeda gyventi savo gyvenimą.

Dar vienas svarbus ketverių metų laikotarpio akcentas, susijęs ne tik su kūryba: subtiliai balansuodama politiniame visuomenės gyvenime, pasitvirtino toji nuostata, kurią prieš gerus tris dešimtmečius paskelbė lietuvių egzodo intelektualai, to meto jaunoji karta: veidu į Lietuvą. Tai buvo tiksliai istorijos linkmės įžvalga. Jei ne visa, tai didelė dalis vyresniosios ir vidurinėsios Lietuvos rašytojų kartos turime pasakyti aciū tiems lietuviams egzodininkams — jaunesniems ir vyresniems — jau anuo tolimu laiku visuomenėje, literatūroje mačiusiems ne vien tik sovietijos kolaborantus, o žmones, kuriems buvo uždėti okupacinės santvarkos apynasriai. Didžiuma mūsų visais įmanomais būdais veržėsi iš tų apynasrių. Mes glaudėmės vieni prie kitų čia, Lietuvoje, ir prie jų, mieli tėvynainiai užjūriuose. Supratome ir nelengvą anų metų egzodo intelektualų būklę. Kai nežinant, o kartais ir aiškiai numanant, kas jis toks, tekdavo sveikintis su iš paskos lyg šešėlis selinančiu saugumiečiu.

Šiandien sakykime: veidu vienas į kitą. Išžiūrėkime iš arti — į tuos, kurie gyvi, ir į tuos, kurių jau nebėra, įsižiūrėkime nemirksėdami ir neieškodami įtartinų krislių. Kas dar? Gausybė knygų, parašytų Lietuvos rašytojų. Kokia daugybė jų išėjo, matome pasižiūrėję į sąrašus. Ypač daug jų pasirodė pastaraisiais metais, šiemet ypatingai. O juk aname suvažiavime stailėmės ir baiminomės, kad knygų nebus kam leisti.

Dabar jų išėina tiek, kad užsimuš — visų neperskaitysi. Teisybės dėlei reikia pasakyti, jog nebūtina visas skaityti... Rinka į dantis nelabai žiūri, labiau — į kišenę. Betgi, staciai pasakius, koks didelis ir margas gerų knygų sąrašas! Tikrai skubėkime auginti ir ugdyti vaikus, mokančius ir norinčius lietuvišką knygą skaityti. Kūrinių potvynyje galetume išskirti naująją ir jaunąją literatūrą. Naujoji — ta, kuri nevaržomai prakalbo apie aną, uždraustą laiką, jaunoji — kuri sovietinio gyvenimo, galima sakyti, nepažino. Beje, jai padeda tikrai talentas, jokios pašalinės aplinkybės, nebent populiarumui koks nors kasdieninio gyvenimo kaprizas. Liūdnoka, bet abi tos literatūros šiandien ganėtinai vienišos. Aiškiai išskyla klausimas: ar literatūra ir visuomenė iš tikrųjų galutinai

ima skirtis, ar nebėra vilties joms susitaikyti, susieiti? Ar literatūros vaidmuo jau tiksliai tas, kad ji nebeteko jokio vaidmens? Ar pasidėjavimai, kad lietuvių autorių knygų niekas neskaitytų, tikrai pagrįsti? O ar žinome, ką nemigo naktį užpustytoji pirkaitė ar įsitaisęs per šalčius šalia radiatoriaus skaito koks vienišius? Gal Tomą Maną, o gal ir Granauską, Gutauską, ar gal Rilke, Kūciną, o gal Nykų-Niliūną ar Juškaitį, gal V. Šymborską, o gal Vaičiūnaite, gal Gedą, Martėną, Parulskį, Tomą Venclovą ar Abrutytę?

Ką ir sakyti — matyti daug ženklų, kad žmonija sparčiai praranda atramas tradicijose, tuo pačiu ir kokią šviesesnę perspektyvą. Baigdamas gyvenimo antrąjį tūkstantmetį po Kristaus, pasaulis išrodo išvargę, išsisėmęs. Gal dėl to ir menas, lyg kam keršydamas, vis labiau desperatiškai demaskuoja žmogaus prigimties juodąją pusę, tuštybę. Mes dar nesame tokie turtinigi, visko pertekę, kad reikėtų vaikščioti visiškai nuogiems. Mes tikrai dar turime kuo prisidengti.

Ramus kasdieninis mūsų rašytojų gyvenimas, nors kartas nuo karto būna ir krustelėjimų — sužaižaruoja kibirkštys tarp jaunosios ir senosios rašytojų kartos. Tokios kibirkštys, beje, būtinos kiekvienai šios žemės gyvasčiai. Tos kibirkštys palyginti greitai ir išblėsta: mūsų — o gal visur taip būna — pastogėje, ar dėl gyvenimo tempų, ar dėl kito senieji sparciai galutinai nusensta, o talentingoji jaunuoji anksti sulaukia vaiku...

Liūdnoka išsistarti, jog į kita suvažiavimą susirinksimės kas galėsime susirinkti — jau prasidėjus trečiajam tūkstantmečiui ir Lietuvai bebajigiant tūkstantmečio metų kelionę. Eikime į tą tūkstantmetį su kokiomis nors viltimis, viena tikrai žinodami: kada nors mums lemta būti protėviais. O gal kas po daugelio metų sušuks, kaip kadaise sušuko poetas: „Kaip toli, jūs protėviai mano!“ Gal kas nors panašiai pasišauks ir mūsų kūrybą, o ir mus. Gal lemta jai būti prisimintai su ilgesiu ir meile, nes juk mylėdami ją kuriame?

Neseniai teko išgirsti toki smagų tikrovišką nutikimą: mokytojas klausia mokinio, kokių naudingų iškasenų yra Lietuvoje. Tas vyriukas nedelsdamas atsako: bulvių!

Moralas čia itin talpus: ką savo žemėje pasodinsime, tą naudingai ir iškasime. Arba: pirma pakasime, po to iškasime.

Straipsnis parengtas pagal J. Apučio kalbą Lietuvos Rašytojų sąjungos suvažiavime 1998 m. gruodžio 15 d.

Apleisti tremtinių kapai Sibire. Nuotr. R. Urbakavičiaus

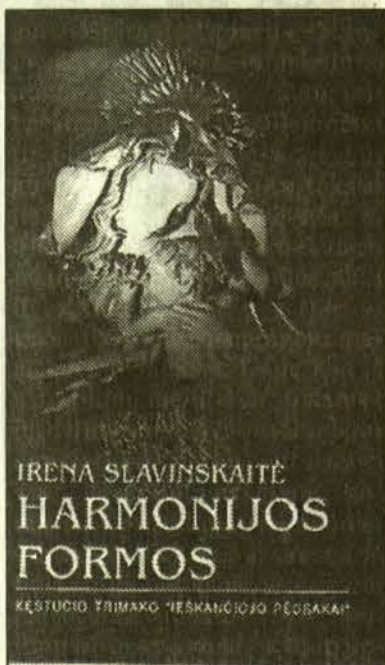

Vytautas Cinauskas

Dvasingumas ir literatūra

IRENA SLAVINSKAITĖ

IRENA SLAVINSKAITĖ
HARMONIJOS
FORMOS

KĖSTUCIO TRIMAKO „IEŠKANČIOJO PĖDSAKAI“

Literatūra — giliausių ir esmingiausių žmogaus išgyvenimų atspindys. Tai žmogaus būties koeficientas, išreikštas daugybe programinių lygių. Rimtoji lietuvių literatūros dalis visada telkėsi į tai, kas žmogui svarbiausia — į jo esmę, būvimą pasaulyje, paties pasaulio gilumą, problematišką misiją. Priklauso, nuo to, kokio pobūdžio literatūra buvo kuriama — koks jos žanras, kas autorius, jo pasaulėžiūra bei intencija, tokį gaudavimą galutinį, jau susiklosčiusį vaizdą.

Iki šiol lietuvių literatūros mokslo bei pačios literatūros, kaip meno, praktikoje daugiausia yra išryškėję — tuo pačiu svarstoma ir aptariama — tai, ką vadiname pasaulietišku, beveik beatodairiškai atsiribojant nuo tos literatūros bandymų, kurie yra susitelkę grynai ties religine problematika. Vis tik yra susiformavusi ir tokio pobūdžio literatūros nostalgija, pasiilgimas. Juk geriausia šio pobūdžio literatūros tradicija veda į pačias lietuvių literatūros gelmes — K. Donelaičių, A. Strazdą, A. Baranauką, Maironį, B. Brazdžionį, V. Mykolaitį-Putiną, išvijoje — L. Andriekų. Kiek dekingumo ir gerumo, atgailos atsiveria žmogui, kai Mišiose giedame A. Strazdo „Giesmę prieš mišią“, Maironio „Marija, Marija...“. Giedame taip išgilinę, atsivėję kažkokiai, daug stipresnei už mus — viliojant ir toli toli vedant — įėjai, kad net pamirštame tų tekstų autorius. A. Strazdas, Maironis, jų reikšmingi vardai tarsi pasitraukia nuo tų nuostabių dvasingumo dalykų į šalį — tarsi jų pačių asmenybė reikėtų ir nebūtų. Daug kas iš praktikuojančių šias giesmes ir maldas net nežino, kad tai parašyta to paties autoriaus. Taip dvasingumas mene prauga žemiškumą, pavieniskumą, išsiliejimą į kosminę harmoniją — gerio ir grožio šlovinimą žmogui per maldingai ištartą žodį, kylantį iš širdies į ten, kur žmogaus sąmonė regi atsiveriant kažką be galo artimą ir drauge jai nuostabią, mistišką — Dievo esybę, jos sukurtų vertybių, nuostatų, dėsningumų, peraugančių į principus, pasaulį. Tikėjimas Dievu, religinis išgyvenimas — didysis žmogaus kelias, būvimo būdas ir principas, kuris, deja, literatūroje ir ją aptariančiame moksle mūsų tradicijoje dar nėra pakankamai stiprus ir vientisas.

Religinis literatūros, plačiau suvokiant — religinio išgyvenimo takas — pas mus nėra apibrėžtas, apmąstytas. Visa skendi laiko ūkanose, sąmonės dugne, yra fragmentiška, stokoja reikiamo dėme-

ties ir rimties, pagaliau — specialiųjų studijų. Manau, kad atėjo laikas lietuvių literatūros moksle formuotis ties šiomis literatūros sritimis susitelkusiems svarbiems darbams. Kol kas esame šios problemos paraštėse, kelyje į gilumą, esmę, į kurias nukreipia, jai susidaro tokios prielaidos, pats gyvenimas bei jame susiformuojanti atitinkama literatūra.

Mūsų laikas, mūsų gyvenimas yra tik saujelė smėlio, kurį išžarstys negandos ir vėjas, bet tai vienintelis mūsų būvis, kuris kelia didžiulę atsakomybę ir įvairiausių sprendimų. Per jį turime bent jau bandyti išgausti iki esmės, atsiverti būčiai, kuri yra harmonija Dievo sumany-muose ir planuose. Atrasti dvasinį ryšį su pasauliu, savi-mi, kitais žmonėmis, kaip teigiamą poslinkį, geidžiamą as-mens veiksmą ne paviršutiniškos egoistinės sąmonės rėmuose ir ribose, ne am-žinuose nežinojimuose ir vis klumpančiame nuodėmingu-me, o kažkame, kas yra švie-sus, gera beapeliaciškai ir bea-todairiškai, kas atsiveria, kuo tikima, kas yra ezoteriška mistiška, bet sykiu yra tiesiog realybė, pageidauta ir suma-nyta šio pasaulio Kūrėjo — Dievo, kuris yra ir absoliutus teisingumas bei tiesa, kurios nuolat siekė ir sieks žmogus — kiek jam tai bekinuotų ir kokia tai būtų sunki palaimos pažėklinimo kancija. Toks yra bendras žmogaus kelias, kuris yra sudarytas iš pavie-nių atvejų, sielų, einančių sa-viosios plėtros, savųjų galimy-bių pažėklinimo būdu.

Mokslinis literatūrologo dar-bas yra vienas, vidinė savimo-nė formuojančių — ją blokuo-jančių bei skatinančių — bū-dų. Literatūra yra tokia įvairi, kad joje esi veikiamas skirtingai giliausių įtakų, poveikių, tē-mių. Visa tai savaip įtaigoja ir veikia. Juk į daug ką turi savo profesinėje praktikoje (peda-goginiuose ar moksliniuose tiks-lais, kurie yra labai susiję, ypač, kai dirbi aukštojoje mo-kykloje) įsigilinti, daug ką, nors tau ir svetimo, savaip to-leruoti, aiškinti, nepanikinti ir neatstumti. Juk meno kū-rinys — kaip gyva esybė, kaip žmogus, kurį tu pamilti, jo gaili, į jį eini, jei tam yra bent mažiausios prielaidos. Dvasin-gumas su savo jautriausiomis, pažeidžiamiausiomis vietomis ypač išryškėja mene, kuris vi-sada yra ne tik meno forma, kuris savaime kelia tiek daug profesinių tyrinėjimo aspektų, bet ir siela, įsikūnijusi iš Die-vo paveldėtame žodyje, virtusi lūpomis ištariama arba tyliai skaitomo, teksto rega. Lite-ratūra byloja žmogui, o šis at-siliepia į ją. Taip sudarytas vi-sas pasaulis, tokia jo dieviš-koji kūrybingoji mintis, kurią suvoki, kuriai vienokiu ar ki-tokiu būdu atsiverti, yra slap-čiausias ir esmingiausias kiekvieno mūsų tikslas ir prasmė. Kas kita — suvoki tai ar ne — tai tavo ir Dievo, su kuriuo vis tiek susitinki ir su-sitinki, problema.

Kaip tik šį atvejį, šią kertinę egzistencinę lygtį pastarųjų metų lietuvių literatūroje pa-liečia Kęstutis Trimakas — jau daug metų lietuvių išvijoje, JAV, gyvenančio kunigo, teo-logo ir religinių išgyvenimų tyrinėtojo, mokslininko, psi-chologo — veiklas, pavadin-tas *„Ieškančiojo pėdsakai“*. Kas tai — literatūros magistralė, tradicinės pasaulietinės litera-

tūros priešprieša, žvelgiant literatūrologinio profesionaliz-mo principais, šalikėlė ar kryžkelė, kurioje savaip jun-giasi ir plėtojasi esminiai, dvasinio bei estetinio šių die-nų žmogaus pasaulio, vidinės jausenos, plėtros taškai? Vie-naip ar kitaip, šią problemą teko spręsti ir kelti, kai pri-brendo mintis paskirti šiam kūriniui dalį savęs — kažką tokio, kas gal tik man pačiai savyje iki tol buvo nujaus-čiama — ir ieškojo savosios profesinės bei egzistencinės, butiškosios argumentacijos. Rašydama studiją, išgyvenau kažką neįprastą — tarsi nau-jai ėjau savo profesinį kelią, nes man ėmė byloti ir per rašomą mintį reikštis daug, tiek literatūroje, tiek savyje iki tol dar neiškeltų iš jau esamos ezoterinės gelminės galimybės reiškinį. Sakytum, kad šios studijos rašymas virto tiesiog egzistencine dvasine būseną, ko negalima nutildyti, ne-išreikšti.

Nežinia, kiek tai, kas pa-rašyta, bus aktualu visuome-nei, bet man pačiai tai buvo svarbu. Prieš tai jau buvau dėsčius XIX amžiaus lietuvių literatūra, apie jos poetinę vir-šūnę — Maironį — esu paskel-busi apybraižą, rašiusi nema-ža mokslinių straipsnių, sudariusi šio poeto *Raštus* su jį įvadais ir moksliniais ko-mentais. Dėstant įvairius literatūros istorijos kursus, buvo išgyventa, išjaušta ir daug ką — ir ne tik profesijai, bet ir tam kažkam, kas yra ta-vyje ir vis ieško ne tiesioginio mokslo, o pats savęs. Gyveni, bet tarsi dar nesusitikęs su sa-vimi.

Apie tokias žmogaus bū-senas, vidinius išgyvenimus, kurie galop būtinai virsta re-liginiais, — K. Trimakas juos linkęs laikyti tiesiog natū-raliais dvasiniais, taikydamas jiems dvasingumo kategoriją, kuri vis tik yra religingumo si-monimas — reikšmingai bylo-ja dabartinei Lietuvos visuo-menei visa plačiašakė šio žmogaus — dvasininko, mok-slininko ir, kaip dabar jau ma-tome, menininko — veikla. Vi-sa jo darbų linkmė yra reflektyvi, analitinė, pagrįsta atkak-liu minties ir dvasios darbu, vainikuota jų sinteze. Tai pa-tvirtina religinių išgyvenimų psichologijos veikalai *„Asme-nybės raida gyvenime“* (1997), *„Žmogaus aukščiausi skrydžiai“* (1996) bei dabar autoriaus dar rašomi ir jau spausdinami nauji šios srities darbai. Nuo tada, kai, būdama Vytauto Didžiojo universiteto docente, susipažinau su šiuo žmogui ir kūryba, visada žaviuosi jo profesiniu pilietišku entuziazmu, noru duoti Lietuvai, jos žmonėms po ilgų politinės tremties ir negandos metų tai, ką pavyko sukurti išvijoje, mąstant apie savo gentainius. Aktyvus pedagoginis dvasinis darbas Vytauto Didžiojo uni-versitete, kitose lietuvių katali-kų bendruomenėse ir institu-cijose, nenutrūkstanti mokslinė veikla, savo lėšomis skleidžia-ma po Lietuvą, vis papildant naujais leidimais, autorinės knygos rodo tą asmenybės subrendimą, kurio Lietuvoje nebuvo ilgus metus. Tai kaž-kas dar iš XIX ir XX amžių sandūros, lietuvių šviesuolių epochos, kai visa, kas yra es-mingiausia žmogui, nesava-naudiškai veikė kitiems — pirmiausia savo tautai ir ją sudarantiems žmonėms, ko-kios profesinės, socialinės orientacijos jie bebūtų.

Irena Slavinskaitė

Dvasinė inteligencija, švie-sus religinės sąmonės būvis, mokslingumas ir įgimta este-tinė pajauta suklustė ir ei-liuotų evangelinių mąstymų knygą *„Ieškančiojo pėdsakai“*. Šią knygą sukūrė ne tai, ka-vadiname įprastu mums žodžiu — talentas, o tai, ką J.V. Goethe vadino esminges-niu žmogui ir mene — pri-gimtis — kurios nenutildysi ir neužgoši, jei ji tokia Dievo duota. Ji eis per visas klūtis, įveiks barjerus ir, aktyviai bei džiugiai liudydama, ves pas-kui save kitus. Tik tuo turbūt galėtume paaiškinti tą keistą ir nuostabų dabartinės Lietu-vos kultūrinio gyvenimo faktą, kad po Lietuvą jau paplito, buvo išpirkta ne viena triguba knygos *„Ieškančiojo pėdsakai“* laida. Pirmasis leidimas išėjo

Čikagoje 1989 metais, antra-sis — Kaune 1990 m. ir trečiasis — Kaune 1995 m. Iš pastarojo neparduota beliko tik apie 50 knygų, o tiražai juk siekė kone negirdėtus šių dienų literatūrai mastus — po 5,000 ir daugiau egzempliorių. Vadinasi, Lietuvoje ir lietuvių išvijoje yra tie tokščianiai žmonės, kuriuos traukia kaip tik tokio pobūdžio literatūra ir šio autoriaus knyga. Tai fak-tas, kurio nematymas bei ig-noravimas reikštų kultūrinę ir mokslinę vištakystę.

Lietuvoje — vargusioje, ken-tėjusioje ir tebekeičiančioje — esama ištisos tylos ir skaus-mo zonos, dvasinio ilgesio, su-sijusio su religiniu estetiniu atsinaujinimu. Daug kam to-kio pobūdžio knygos skaity-mas yra dar vienas žingsnis per literatūrą — tokią pagei-daujamą nuo seno lietuvių gy-venimo dalį bei formą — į sa-ve — numanomą, jau esamą sielovadoje, bet užgožtą dau-gelio kitų įpročių, įtakų, tē-mių.

Tad judėti profesinėje tra-jektorijoje nuo Maironio, V. Kudirkos ar B. Brazdžionio, nuo domėjimosi visa giliaja lietuvių poezija iki K. Trimako knygos *„Ieškančiojo pėdsakai“* evangelinių mąstymų natū-ralu. Ir ne vien esetine ko-kybė šiuo atveju, ne aklas pro-fesinis instinktas verčia ri-kuoti poetus ir įžymius ir ne-žymius, vienus iškelti am-žiams, o kitus apeiti — tiesiog buvo ir esama K. Trimako *„Ieškančiojo pėdsakuose“* tai, kas yra jų ypatingas, sakykime, neįprastas grožis ir žavesys.

K. Trimako *„Ieškančiojo pėdsakai“*, kaip matyti iš jo knygos gale pateiktamų komentarų, nėra beapeliacinis veržimasis į grožinę literatūrą, juolab po kažkieno užvertus vartus. Tai refleksinės religinės sąmonės subrendimą, kurio Lietuvoje nebuvo ilgus metus. Tai kaž-kas dar iš XIX ir XX amžių sandūros, lietuvių šviesuolių epochos, kai visa, kas yra es-mingiausia žmogui, nesava-naudiškai veikė kitiems — pirmiausia savo tautai ir ją sudarantiems žmonėms, ko-kios profesinės, socialinės orientacijos jie bebūtų.

dinės priemonės. Štai keletas pavyzdžių. Mąstyme „Mirti“ evangelinė tiesa — Jėzaus mirties aukos įsisąmonimas ir įvykdymas (priešmonė: pau-kščiuokas Jėzaus rankose; se-nelio mirtis ir kt.); „Dekoti“ — tiesa — Jėzaus — žmogaus dė-kingumas Dievui Tėvui (prie-monės: visos detalės)...

Kaip matyti iš autorinės in-tencijos, *„Ieškančiojo pėdsakai“* nėra įprastinis grožinės lite-ratūros reiškinys. Bet jis yra grožinė literatūra, kuri turi la-bai savitus raiškos principus. Jų apmąstymas sudarė mano rašomos studijos vidinę pro-fesinę trauką, kuri buvo orientuota į du centrus — kūrinio prasmės ir estetikos užuomazgų, susiformavimo ir pagaliau suvėžėjimo savojoje autentikoje pažinimą.

Ne viskas iš įprastinių pro-fesinių poezijos vertinimo bū-dų man čia tiesiogiai tiko, su-sidūriau su tuo, kam reikėjo savito suvokimo. Teko eiti iki mūsų literatūroje mažai iš-plėtotų formų — bibliinį me-taforų — bei kitų, visiškai sa-vitai šios knygos struktūroje atsiskleidusių: estetinių reiš-kinų, įvestų į vakarietiškos religinės kultūros tradiciją. Vakarių kultūroje laikoma, kad Biblija domėjosi tik esmėmis, tuo, ką E. Auerba-chas veikale *Mimezis* pavadi-

no Tiesa, neprisidengiantia paviršutinišku žavesiu, nepa-taikaujancia adresatui, dra-siai apeliuojancia į sudėtingą kalbėseną — tekstą, potekstę. *„Ieškančiojo pėdsakai“* apmąs-tas didžiulias Potekstes, sie-kia jų gėlmės. Pagrindiniu teksto argumentu knygos struktūroje išlieka Jėzaus gy-venimo suvokimas, „kaip gy-vas paaiškinimas“ (165), kaip kalbėjimas pavyzdžiu. Visa kita išlygina autoriaus byloji-mas per meilę, nuosirdžiai, įtikinamai, argumentuotai, in-telektualiai. Asmeninis at-svaitas, plačiosios gerio, gro-žio, teisingumo estetikos bei etikos krikščioniškoji sampra-ta *„Ieškančiojo pėdsakuose“* su-šildė didžiulės svarbos temą, pavertė ją grožiniu tekstu, po-etine savito evangelinio mąs-tymo žanro literatūra. (Be abejo, K. Trimako *„Ieškančiojo pėdsakus“* galima perskaityti keleriopai, atsivėlgiant į skir-tingas profesijų ir interesų sri-tis, bet tai yra literatūra ir es-tetinio žodžio prasmė. Knyga aiški ir kaip gimosios kalbos kultūros pavyzdys, lietuvių rašytas išvijoje. Tai — kūry-ba, atvira visai lietuvių tauti-nei savimonei).

Per tą *„Ieškančiojo pėdsakų“* evangeliją ateina dvasinė ra-mybė. Tai Dievo buvimo ir žmogaus atsiliiepimo į jį są-sajos. Dievo ir žmogaus kon-takto problema čia spren-džiama savaip — per žmogaus ieškantį Kristų. Knyga kalba apie Dievo sumanytą kilnų ir gražų pasaulį, ir toki, kokiu šis pasaulis yra tapęs; apie tai, ką Dievas daro, kai tik-rovo, kokios nenorėta; apie Jo Dovaną pasauliui — Sūnų, kuris turi numirti ir prisikelti. Nuo to taško iki Prisikėlimo — ilgas kelias. Jį užpildo mąstymais K. Trima-ko knyga. Knygoje dominuoja — dieviškoji ir žmogaus — temos, žmogaus būvis, kuris visada, visais istoriniais lai-kais ir kiekvienu individualiu atveju sudarytas iš klaidų, gražių intencijų ir retų iš-sipildymų. Bet knygos visuma džiugi, giedra, todėl ir pavadi-nau savo studiją apie ją *„Har-monijos formos“*. K. ygoje esa-ma to, kuo gyvenimas verčia abejoti — beapeliacinio aukščiausių sakralinių verty-bių išpažinimo. Joje esama tave palaikančios ir pripildan-

čios jėgos — tobulybės jutimo Dieve ir jos potencialumo pa-saulyje.

Tai knyga, kuri dvasiškai neapvilnia, o įpareigoja, palai-ko, suteikia galimybės gyven-ti. Anot *„Ieškančiojo pėdsakų“* žodžių, „Esantysis tveria be-gales! Savo Būties laisvą at-spindžių“. Knygoje užsimezga polemikos, kas yra laisva sąmonė, kokios jos vertingos ribos. Veikalas patraukia žmogaus ir Jėzaus išgyveni-mų drama, atspindi Die-viškosios minties pažeidžia-mumo ir begalinio pajėgumo dermes. Tai ne ištiesinta teo-loginė trajektorija, o metamor-fiozų lūžių ir virsmo kreivė — drama, rizika, atsakomybė. Joje atsiveria žemiškojo gyve-nimo esmės — visada tarp neišvengiamo ilgesio, rūpes-čio, skausmo. Jei to nepriimsi, nieko tavje esminio neįvyks. *„Ieškančiojo pėdsakai“* — miste-rėja, kurioje veikia Visata, žmogus ir jo ieškantis Dievas. Svarstomasis elementas jun-tamas visame kame — net šventų personažų vidiniuose išgyvenimuose. Be svarstymo nėra ir religinio išgyvenimo — nei Dievo, nei žmogaus. Visa tai liudija *„Ieškančiojo pėdsakai“* autoriaus dramatinę patirtį, džiugų, atkaklų, bet nelengvą ėjimą į religiją, mokslą, kultūrą ir žmones.

Tokia buvo ir vidinė K. Trima-ko knygos motyvacija, skel-bianti, kad „krikščionybės gėl-mėje glūdi galia ir galimybė“ (15). Transcendencija, dvasin-gumas praplečia įprastą žmo-gaus mąstyseną. K. Trimako *„Ieškančiojo pėdsakai“* liudija, koks svarbus yra šiūlai-kiniame pomodernistiniame pasaulyje ir pomodernisti-niame meno fone dvasinių nuostatų ieškojimas. Ji pade-da mobilizuoti sielą ir pakelti ją nuo kasdienybės. Anot pa-ties K. Trimako pasisakymų spaudoje, yra penki krikščio-nybės ir kultūros santykiniai būdai:

Pirmasis modelis grindžia-mas optimistiniu šio santykio įvardijimu: „krikščionybė ne-sunkiai įkūnijama kultūroje“, pavyzdys — Europos kraštai viduramžiais. Antrasis mode-lis kultūrą ir krikščionybę su-priešina. Pavyzdys — Sovietų Sąjungos ir okupuotos Lietu-vos ateizmas. Tarp tų dviejų kraštutinumų yra trys centri-niai modeliai: 1. dualistinis, žvelgiant į Kristaus ir pasaulio sferas kaip nesuderinamas; 2. „jos yra tik greta viena kitos“; 3. sintezės modelis, leidžiantis krikščionybės ir kultūros jungti. „Šios galimybės pa-grindas ir versmė yra Kris-tus, krikščionybės ir žmonių idealas, kuris savo asmeniu vienija dieviškąją prigimtį. Juo remiantis yra įmanoma ir būtina siekti sintezės tarp krikščionybės ir kultūros. „Taip, — rašo K. Trimakas, — mąstė Tomas Akvinietis, prof. Stasys Šalkauskis ir kiti“.

Transformacijos modelis pa-aiškina, kaip tas ryšys siekti-mas, kaip įgyvendinamas per moralinę ir dvasinę asmenų metamorfozę. Tauta išugdo-ma, tik esant atviram ir brandžiam kultūros ir krikš-čionybės ryšiui. Cituoju auto-rių: „Tik tauta yra atspari išblėsimui, iškrypimui, išny-kimui ir prasmingai išlieka istorijoje, kurdama tokią dva-sinę kultūrą, kurioje teigia-mas, tvirtinantis, motyvuojan-tis turinis žadina ją bei įga-lina neužsiimti vien material-iiais tikslais, surasti išlie-kančiąją viziją bei jos siekti; darniai jungtis į didį darbą bendrai gerovei bei asmeni-niam vystymuisi; nugalėti in-dividuose bei visuomenėje esančias destruktivias, ar-

dančias ir skaldančias tenden-cijas; atsiverti iš Antgamtės kylančioms galioms“.

Tokia ontologinė arba teolo-ginė *„Ieškančiojo pėdsakų“*, kaip savitos estetizuoto mąstymo struktūros, išankstinė bei vi-dinė autoriaus motyvacija. Jungtis, o ne skaldymas, der-mė, kūryba, kaip vieningas struktūriškumas, o ne palai-das amorfizmas ir dekon-strukcija, yra K. Trimako kny-gos įgyvendintos minties ir formos kelias, atsiribojęs nuo daugelio šių laikų literatūros tekstų. „Labiau gal net negu bet kada anksčiau Lietuvos is-torijoje tiek tikintiesiems, tiek netikintiesiems reikia žinoti, kad krikščionybės gėlmėje glūdi galia ir galimybė“. Šios autoriaus mintys ir pats jų perkėlimas į grožinę litera-tūros teksto erdvę leidžia su-vokti *„Ieškančiojo pėdsakus“* kaip religinę bei patriotinę misiją. *„Ieškančiojo pėdsakai“* — tarsi pasaulio vyksmo scena, kurioje sugebama išbūti di-džiojo kosmoso, būties, religi-jos, kaip vaizdinio ir dogmos (scenos), centre, atstovauti ir sykiu kurti, skleisti gyvenimo, religijos ir poezijos kaip kon-krečios, savitos žanrinės mas-tysenos, dvasią. Galbūt todėl taip akivaizdžiai yra jau-čiamas vienijančios žmones K. Trimako teksto poveikis:

Be abejo, rašyti apie K. Trima-ko *„Ieškančiojo pėdsakus“* pasauliečiui nėra lengva — juose daug teologijos. Bet savaime atsirado proga kelti klausimą, kiek ji virto grožiniu tekstu, kokia teksto specifinė sanda-ra. Skaitymas pavirto įsi-smelkimu, introspekcija, ver-zimusi per sandarą į kūrinio būtį. Vadinau šį metodą filo-loginiu skaitymu — atidžiu sie-kimu suprasti. Gal šios pas-tangos sudomins ir kurį kitą panašų filologinių studijų mė-gėją, bandantį savaip aptari-nėti teksto literatūriškumo klausimus.

Baigdama norėčiau pažy-mėti, kad į šią studiją vedė gy-venimo ir profesijos eiga, dau-giausia susijusi su poezijos klasika. Šiuo atveju domėtasi tuo, kas lietė dvasines, sun-kiai pasiekiamas esmės ir tik šalia to, bet vis dėlto esmin-gai, jų profesionalizaciją. Su-prantama, kad kaip ir visada, taip ir į K. Trimako *„Ieš-kančiojo pėdsakus“* galimi ir ki-tokie požiūriai bei analizės metodai. Tik nedidelė dalis jų atsispindėjo jau esamuose at-siliepimuose ir recenzijose. Manysiu, kad *„Ieškančiojo pėdsakai“* virto ne tik puikia mąstomąja literatūra, bet ir poezija, kurioje teologinės nuostatos suderintos su vaiz-diniais. *„Ieškančiojo pėdsakų“* poetiškumas sudaro evange-linės K. Trimako knygos ža-vesį, paverčia rūstoką turinį taurumą spinduliuojančia for-ma. Poezijos ir religijos ribos, drauge poetinis ir religinis išgyvenimai dera tarpusavyje, motyvuoja vienas kitą, ypač todėl, kad, anot autoriaus, mąstydamas Evangeliją, „sie-kiamas kažko kilnaus ir aukš-to, kas toli prašoka mūsų pas-tangas“ (267).

Mintys, skirtos filologinei stu-dijai apie Kęstutis Trimaką *„Ieš-kančiojo pėdsakus“* išsakytos. Filo-ginės studijos ir šio straipsnio au-torė yra literatūros teorijos daktarė, Vilniaus valstybinio universite-to Kauno Humanitarinio fakulteto docentė, spausdinusi tokius veika-lus kaip *Maironis (1987)*, *Jono Strielkūno kūryba (1990)*, redaga-vusi Maironio *Raštus (1987-1992)*, V. Kudirkos *Poezija. Proza. Publi-cistika (1990)* ir kt.

Naują studiją išleido ir jos sutik-tuves surengė Vytauto Didžiojo uni-versiteto Teologijos fakultetas Kau-ne 1998 m. lapkričio 14 d.

Leidiniai

ŽODIS tarp mūsų. 1998. Katalikų bendruomenės „Gyvieji akmenys“ leidinys, populiaraus, JAV-se leidžiamo žurnalo *The Word Among Us* vertimas. Tai kiekvienos dienos šv. Rašto skaitiniai, papildyti meditacijomis ir atitinkamais straipsniais, kurie įveda į Bažnyčios liturginį laiką. Leidinys padeda ne tik evangelizuoti, bet ir dvasiškai augti atskiriems asmenims, grupėms, parapijoms. Tai geras pagalbininkas kunigams.

Arkivysk. Sigitas Tamkevičius apie šį leidinį taip sako: „Prieš jūsų akis labai reikalingas leidinys, kurio iki šiol mums trūko. Dabarties žmonės dažnai panyra į materializmą ir gyvenimo prasmės ieško prabangoje ar hedonizme. Mąstantys žmonės suvokia tikrųjų vertybių svarbą, todėl jie ieško kelių aukštesniam, gilesniam dvasingumui pasiekti. Jeigu tu esi vienas tų, kurie nori kopti į dvasinio gyvenimo aukštumas, imk į rankas šį leidinį ir kasdien po mažą dalį skaityk. Mokykis gyventi taip, kaip surasi, maldoje apsaustas, skaitytus žodžius.“

Labai džiaugiuosi visais, prisidėjusiais prie šio leidinio pirmųjų žingsnių, ir laiminu jo tolimesni keliai. Laiminu visus, kurie šį leidinį remia, skaityti ir mokyti būti šviesiais Bažnyčios žiburiais.“

ŽODIS tarp mūsų. 1998. Kasdieninės meditacijos. 80 psl. JAV ir Kanadoje leidinį galima užsisakyti per Vinčą Kolyčių, 86 Glenholme Ave, Toronto, ON M6H 3B1, Canada. Prenumerata JAV 25 dol., Kanadoje — 35; užsakant giminiams Lietuvoje — 10 dol. arba 15 kanadiškų dol.

Vytautas Tetenskas

ANTANO KEBLIO DAINA LIETUVAI

Vytautas Tetenskas. Antano Keblio daina Lietuvai. Klaipėda, 1998.

Galbūt ši knyga geriausiai aptariama 1998 m. rugpjūčio 8 d. laikraštyje *Klaipėda* išspausdintoje Vytauto

Blūšiaus recenzijoje, pavadintoje „Apie išsvijus dainių“. Ta recenzija ir pasinaudojusi, pažymint, kad užsisakyti knygą galima (užs. Nr. 15842), rašant: Klaipėdos uni-

versiteto leidykla, H. Manto 84, 5808 Klaipėda, Lithuania.

Karai ir kitos negandos daug Lietuvos sūnų ir dukterų išblaškė po visus pasaulio kontinentus. Norom nenorom likimas vertė gyvenimą kurti svetur. Įvairiai susiklostė jų būtis. Vieni, kamuojami sunkių darbų, nepalankių klimato sąlygų ir ilgesio tėvynei, atgule poilsui tolimose šviesiose šalyse. Kiti išiliejo į įvairių tautų būti, kultūrą ir tarsi ištirpo, nepalikdami savo pėdsakų. Tačiau nemažai buvo ir tokių, kurie išgyvenę negandas ir visus sunkumus, nutvėrė gyvenimą už „ragų“ ir nepalūžo, ne tik sukūrė sau ir savo šeimoms normalų gyvenimą, bet ir su meile, nuostimu garsino ir tebegarsina Lietuvos vardą dvasinėmis vertybėmis visuose kontinentuose. Jie, susibūrę į didesnes ar mažesnes tautiečių kolonijas, išsaugojo gimtąją kalbą, papročius, populiariai lietuvių liaudies meną, menininkų originalią kūrą. Kūrėjai išieivijoje sukūrė ne vieną kūrinių lietuviška tematika, sukaupė turtingus archyvus ir bibliotekas, kurios pamazų atkeliauja į Lietuvą. Nemaža tokių žmonių savo kilme ar veikla yra surisę ir su Klaipėdos kraštu. Vienas iš jų — kultūros veikėjas, dainininkas Antanas Keblys, gimęs Žemaitijoje, Kartenos parapijoje, Baublių kaime 1921 m. birželio 14 dieną, o nuo 1951 metų gyvenantis Montreale miesto Kanadoje.

Kuo įdomi ir brangi ši asmenybė Lietuvai?

Pelyndamas pragyvenimui duoną darbu įvairiose gamyklose, o didžiausioje Montreale „Molson“ alaus darykloje dirbęs net 25 metus, Antanas Keblys atliko didžiulį, aktyvų kultūrinį darbą išieivijoje, populiariai lietuvišką dainą ir giesmę įvairiose pasaulio šalyse. Apie šį dvasinį gyvenimo būdą Antanas Keblys sako: „Svarbiausia mano užsibūrimo misija — mano dainos, koncertai, susirinkimai, nesėkmės ir pasisekimai. Galvoju, kad mano Viešpaties skirtas gyvenimo tikslas pasiektas — visad ir visur, Lietuvoje ar čia, Kanadoje, ir plačiame pasaulyje savo dainomis, ir giesmėmis saugojau lietuviškumą ugnelę tarp tautiečių. Per sunkumus ir klaidas mokiau, po to, pats įgijęs profesionalios patirties, savo žinias perduodavau visiems, kurie ėmėsi nelengvo liaudies dainininko ir giedoriaus amato. Nesistengiau kopti į aukščiausias dainavimo viršūnes — pasitenkinau tik kukliu liaudies dainininko likimu. Ir džiaugiuosi tuo. Nes nesavanaudiškai tarnavau visiems lietuviams, kurie mylėjo ir vertino lietuvišką dainą bei giesmę.“

Kad plačiau susipažintume su šios asmenybės gyvenimu ir nuveiktais darbais, pasklaidykime neseniai išėjusią knygėlę *Antano Keblio daina Lietuvai*, kurią parengė KU Menų fakulteto profesorius Vytautas Tetenskas, jau daug metų kūrybiškai bendradarbiaujantis su šio leidinio herojumi (redaktorius doc. dr. Aleksandras Žalys, leido KU leidykla, spausdino AB „Klaipėdos rytas“).

Knygoje chronologine tvarka aiškiai, vaizdžiai ir viešiemis suprantamai nušviečiamas Antano Keblio gyvenimo ir kūrybinis kelias nuo

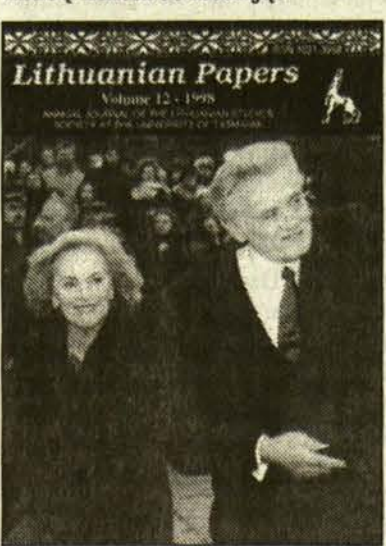
vaikystės iki šių dienų. Pateikiama svarbiausios veiklos chronologija. Tai pasirodymai operose su Montrealeio McGill universiteto Muzikos fakulteto operos klasės studentais (*Figaro vedybos*, *Bohema*, *Traviata*, *Likimo galia*) 1962 metais, pirmasis A.

Keblio solinis koncertas-recitalis Montrealeio Aušros Vartų parapijos salėje 1964 m. ir kita. Šiame skyriuje autorius rašo: „Antanas Keblys iš viso yra išleidęs vieną ilgai grojančią ir apie 80 audiokasetių, iš kurių didesniąją dalis yra įrašytos koncertų salėse, likusioji — įrašų studijose. Kasėtėse — solinės dainos su Aušros Vartų parapijos chorą, su vyrų oktetu ir su V. Tetensko vadovaujamu liaudies instrumentų ansambliu. Taip pat įrašytos penkios videokasetės — trys solinės ir dvi choro, kuriose įamžinta kantatos *Kryžių ir rūpintojėlių Lietuva* premjera Montrealyje ir pasirodymai Lietuvoje (muzika Aleksandro Stankevičiaus, eilės Henrikos Nagio).

Jaudinantis trylikasis knygos skyrius „Atėjo ir mano gyvenimo ruduo“, kuriame minėtis reiškia pats Antanas Keblys. Jis rašo: „Kadaise F. Chaitebraud yra pasakęs: „Rudens scenos mus daug ko pamoko: gelės vysta kaip mūsų viltys, lapai krinta kaip mūsų metalai, debesys plaukia kaip mūsų iliuzijos, šviesa mažėja kaip mūsų proto įžvalgumas. Saulė darosi šaltesnė kaip mūsų jausmai, upės užšąla kaip mūsų gyvenimas, viskas turi slaptą ryšį su mūsų likimu“. Atėjo ir mano gyvenimo ruduo, ir jau laikas pasitraukti iš einamų Aušros Vartų parapijos choro koordinatoriaus pareigų. Atėjo laikas užleisti vietą jaunesniam, kuris galės dirbti ir planuoti veiklą su šiuo chorą. Visiškai užtekto darbo, kai tauta buvo pavergta, o dabar ta tautinė veikla yra žymiai sumažėjusi. O ir man reikia atsipūsti ir pailsėti bei pasidžiaugti gyvenimu, kolegi būsiai pašauktas negrįžtamai. Dabar bent iš tolo galiu vežėti ir klausytis jų giesmių ir dainų. Nors ir dabar kai kada reikia šoktelti į jų tarpą ir pagelbėti, kada yra reikalas ir kada esu prašomas...“

Leidinį gražiai papildė ir pagyvina nuotraukos (jų-52), vaizduojančios A. Keblio gyvenimo ir kūrybinės veiklos momentus užsienyje bei Lietuvoje.

Prof. V. Tetensko paruošta knyga „Antano Keblio daina Lietuvai“ — gražus indelis į mūsų kultūros istoriją.

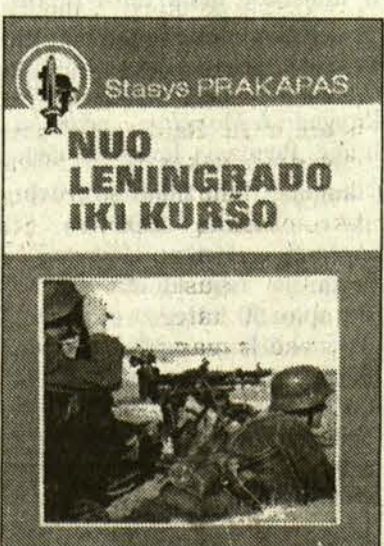

Lithuanian papers. Volume 12-1998. Annual Journal of the Lithuanian Studies Society at the University of Tasmania.

Žurnalas leidžiamas jau 12 metų Tasmanijos universiteto prieglobstyje, ne vien Lithuanian Studies Society at the University of Tasmania, bet ir jos pirmininko, redaktoriaus Algio (Vincio) Taškūno nenu-

ilstamos energijos bei pasiaukojimo dėka. Adresas: LSS PO Box 777, Sandy Bay, Tasmania 7006 (Australia). Vėta pažymėti, kad A. Taškūnas buvo išleidęs ir labai populiarią knygėlę apie nereikalingų svetimžodžių potvynį, skandinanti lietuvių kalbą. Pirmoji knygėlės laida buvo bemaž išplatinta — autorius rašo, kad netrukus bus išleista antroji, papildyta. Jis taip pat paminė, kad daug atsiliepimų į šį leidinį atėjo iš lietuvių — iš Japonijos, Anglijos, Olandijos, Izraelio ir Prancūzijos.

Lithuanian Papers žurnalas yra metraštis (prenumeratos kaina JAV ir kitur užsienyje — 20 dol. trejiems metams oro paštu), leidžiamas, kaip minėta, jau 12 metų, anglų kalba, nors medžiaga jame išimtinai susijusi su lietuviais bei Lietuva. Daugumas bendradarbių — lietuvių kilmės. Šiame numeryje ypač verta atkreipti dėmesį į Richard Pipes (Harvard University) straipsnį „The Need to Decommunize the Ex-Communist States“. Žurnalą turėtume užsakyti savo lietuviškai nekalbantiems draugams ir bendradarbiams.

Stasys Prakapas. Nuo Leningrado iki Kurso. „Kardas“. 1998 m. Vilnius. Lietuvos valstybės ir kariuomenės jubiliejiniai 1918-1998 metai. Prisiminimai. Spaudai paruošė A. Martinonis. Viršelio dailininkas A. Šakalys. Išleista autoriaus lėšomis.

Tai dar vienas lietuvių tautos istorijos fragmentas, kai mūsų tautos vaikai karo ir antrosios bolševikų okupacijos siaubo buvo išbėgti toli už savo tėvynės ribų.

Autorius Stasys Prakapas šiuo metu gyvena Kanadoje, bet jam, kaip ir daugeliui lietuvių pabėgėlių, teko nukliuti ilgą bei pavojingą kelią, kol pagaliau pasiekė „antrąją tėvynę“ ir joje pastoviau įsikūrė. S. Prakapas buvo vokiečių okupacijos metais priverstas tarnauti vėrmachte ir turėjo pereiti visą sovietų-vokiečių kovų eigą — nuo Leningrado iki Kurso. Vėliau, karui pasibaigus, kurį laiką gyveno pabėgėlių stovykloje Oldenbunge, emigracijos banga jį nubloškė į Angliją, po to į Kanadą, kur jis tarnavo karališkosios artilerijos, karo topografijos daliniuose (turėjo puskarininko laipsnį).

Knygėlė, tiesa, nedidelė, 64 psl., iliustruota nuotraukomis; kaina 5 dol. Besidomintys gali užsisakyti šiuo adresu: Stasys Prakapas, 49 Norseman Street, Toronto, Ont., Canada M8Z 2P7.

Anatolijus Kairys. Medininkų pilis. Istorinė apysaka legendų motyvais. Išleido Kauno Kultūros rūmų knygos salonas 1998 m. Knyga minkštais viršeliais, 120 p. Užsakymas galima siųsti: Kauno Kultūros rūmų knygos salonas, Vytauto pr. 79/1,

LT-Kaunas. Užsakymas Nr. 455. Tiražas 2,000 egz.

Kaip knygos metrike pažymėta: „Šia apysaka pagerbiami septyni lietuvių tautos gynėjai, žuvę Medininkuose 1999 metai liepos mėnesio 31 dieną“. Turinį sudaro septyni skyriai ir epilogas. Vaizduojami XIII a. istoriniai įvykiai, perpinti nuotykių ir intrigo mis. Epilogas autorius sujungia senuosius laikus su 1999 m. Medininkų tragedija, kurios aukoms prisiminti ir skiria šią knygą.

DAUGYVENĖS kraštas. Išleido Žiemgalos draugijos Vilniaus skyrius. Parengė prof. Vytautas Šernas. Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 1998 m. Kaunas.

Daugyvenės pavadinimas galbūt daugeliui negirdėtas. Tai lygumų upė, kurios vardu pavadintas ir šis kraštas, esantis tarp Gabogalos (Raginėnų) ir Žiemgalos. Stambiosios centrai — Šeduva ir Linkuva. Apie Daugyvenės kraštą ir surinkta šio stambaus kraštotyros veikalo medžiaga: istorija nuo pirmųjų gyvenvietės pėdsakų, archeologijos paminklai, kraštovardžiai, žmonių kovos dėl savo buities, miestai, kaimai, bažnyčios, mokyklos, žemės ūkis, miškai, svarbieji žmonės — švietėjai, kultūrininkai, taip pat pokario metai — bolševikų teroras, trėmimai, partizanų kovos ir kt.

Knyga stambi — 630 psl.; gražiai išleista, iliustruota, tiražas 2,000 egz. Leidyklos adresas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, K. Doneičio g. 28, LT-3000 Kaunas; užsakymo nr. 299.

Adolfas Baliūnas. Mano atsiminimai ir straipsniai. Išleido Lituanistikos tyrimo ir studijų centras, 1998 m. Čikagoje. Redagavo dr. Juozas Skirius ir Aušrys Matonis.

Turiny, kaip ir iš knygos pavadinimo galima spręsti, suskirstytas į dvi pagrindines dalis: 1. Mano atsiminimai; 2. Spaudos darbai. A. Baliūnas, žinomas ekonomistas, turėjęs daug įtakos nepriklausomos Lietuvos (pirmosios nepriklausomosios dešimties) ekonominiam, ypač susijusiam su kariuomene, verslu ir ryšiais su užsieniu, gyvenimui. Pradėjęs savo tarnybines karjeros kelią pasiuntiniu Lietuvos Ūkio banke, vėliau

daug metų buvo susirišęs su Ekonominė karių bendrove, Ginklavimo valdyba, Lietuvių verslininkų organizacija „Verslas“, Prekybos mokykla ir kt. Apskritai, knyga yra veržlaus, darbštaus, pasiryžusio asmens testamentas, kaip galima visas klišių nuogaltė, jeigu tik dedama pastangų ir kieto darbo. Tai taip pat geras pluoštas tuometinės Lietuvos ekonominės, karinės, prekybos istorijos ir asmenų, kurie tą istoriją kūrė.

Tačiau A. Baliūnas nenuleido rankų, atsidūręs Amerikoje, aktyviai įsijungęs ir į anksčiau atvykusių lietuvių ekonominį gyvenimą, ir besistengdamas jį sėkmingai įtraukti naujuosius ateivius. Jis ne tik aktyviai šioje srityje dirbo, bet daug tomis temomis rašė lietuvių spaudoje. Galima sakyti, kad šioje knygoje, iliustruotoje A. Baliūno asmeninio ir visuomeninio gyvenimo nuotraukomis, sukaupta labai daug svarbios ir įdomios medžiagos, vertos platesnio dėmesio.

Genocidas ir rezistencija. 1998 m. nr. 1 (3). Vyriausioji redaktorė Dalia Kuodytė; mokslinis redaktorius Arvydas Anušauskas. Leidžia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras. Vilnius. 1998. Šis numeris — 131 psl., tiražas 800 egz., užs. Nr. 135a. Leidyklos adresas: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, Didžioji g. 17/1, LT-2001 Vilnius.

Šiame leidinyje Juozas Banionis rašo apie devintojo dešimtmečio Lenkijos lietuvių politinio gyvenimo bruožus KGB bylos „Tramplinas“ puslapiuose; Arvydas Anušauskas — Du KGB slapstosios veiklos aspektai; Juozas Starovardžiai, žmonių kovos dėl savo buities, miestai, kaimai, bažnyčios, mokyklos, žemės ūkis, miškai, svarbieji žmonės — švietėjai, kultūrininkai, taip pat pokario metai — bolševikų teroras, trėmimai, partizanų kovos ir kt.

Knyga stambi — 630 psl.; gražiai išleista, iliustruota, tiražas 2,000 egz. Leidyklos adresas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, K. Doneičio g. 28, LT-3000 Kaunas; užsakymo nr. 299.

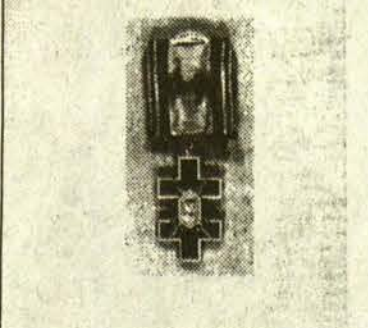
Juozas Skirius, Jonas Račkauskas. Amerikos Lietuvių Tarybos kūrmosi 1939-1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje. Išleido „Lithuanian Research and Studies Center, Inc.“, Chicago, Illinois, 1998 m.

Tai išsamus ir vertingas (178 psl.) didelio formato straipsnių iš spaudos, dokumentų ir istorinės apžvalgos rinkinys, norintiems plačiau susipažinti Amerikos Lietuvių tarybos kūrmosi pradžią, idėja, šios svarbios organizacijos, apjungusios JAV-se gyvenusius lietuvius, ideologiją, tikslais bei žmonėmis, pasiryžusiais tuos tikslus įgyvendinti. Taip pat tai labai akivaizdus priminimas, kokiomis viltimis gyveno ir kaip stengėsi savo pavergtai tėvynei bei jos išblaškytiems vaikams padėti kilnūs tautiečiai Amerikoje.

Vytautas Jasulaitis. Lietuvos kariuomenės artilerijos pulkininkas. *Vincas Jasulaitis žmogus ir karys. 1898-1988.* „Vaga“, Vilnius. Redaktorius Henrikas Bakanas; 185 psl. Užsakymas 122, leidyklos adresas: Leidykla Vaga, Gedimino pr. 50, LT-2600 Vilnius. Knygos turinį sudaro Lietuvos kariuomenės karininko, kūrėjo savanorio, Vycio Kryžiaus ordino kavalieriaus, Sibiro lagerių kalinio ir tremtinio plk. Vinco Jasulaičio bio-

Vytautas Jasulaitis

VINCAS JASULAITIS

grafijos ir gyvenimo apskritai pasakojimas. Aprašytos kovos dėl nepriklausomybės 1918-1920 metais, Lietuvos kariuomenės sunaikinimas 1940-1941 m., atskiras skyrius skirtas Elenai Jasulaitienei, plk. V. Jasulaičio žmonai ir autoriaus motinai.

V. Jasulaitis yra parašęs 105 mokslinius darbus, 72 paskelbęs spaudoje; jis buvęs Vilniaus miesto tarybos narys 1990-1993 m. Lietuvos Aukščiausios Tarybos — Parlamento — rūmų gynėjas 1991 m. sausio-vasario mėn., apdovanotas Sausio 13-osios atminimo medaliu; 1993-1994 m. Lietuvos kariuomenės kūrų savanorių sąjungos centro valdybos pirm.; 1993-1995 m. Vilniaus miesto meras; Vilniaus universiteto mokslinis bendradarbis, apdovanotas Vycio kryžiaus (V laipsnio su kardais) ordinu, Vytauto Didžiojo (IV laipsnio — Palydo) ordinu, Gedimino 4-ojo laipsnio ordinu, Švedijos Kardų (Kalavijų, 5-ojo laipsnio) ordinu, Lietuvos Kariuomenės kūrų savanorių, 10-ties metų Lietuvos nepriklausomybės, 10 metų Latvijos atvadavimo kovų medaliais...

Knyga jo sūnaus Vytauto Jasulaičio kruopščiai paruošta, iliustruota daugybe vertingų nuotraukų, ne tik bylojančių apie šio Lietuvos kario-gynėjo, mokslininko, bet ir apskritai Lietuvos karinių pajėgų gyvenimo akimiras. Pabaigoje įdėta plk. Vinco Jasulaičio tarnybos Lietuvos kariuomenėje chronologija, asmenvardžių rodyklė, bibliografija.

KULTŪROS LAIKRAŠČIAI IR ŽURNALAI KATALOGE

Pirmąjį Lietuvos kultūros leidinių katalogą išleido Atviros Lietuvos fondas. Jį numatoma pristatyti fondo namuose (Šv. Jono g. 5).

Leidėjai Elta informavo, kad naujajame kataloge pateikti duomenys apie 39 leidinius, kuriuose spausdinami straipsniai įvairiomis kultūros temomis.

Atviros Lietuvos fondas pirmuoju tokio pobūdžio katalogu siekia supažindinti visuomenę su kultūros leidinių įvairove, padėti joje orientuotis skaitytojams bei platinti joms. Be to, vienoje vietoje pateikta leidinių panorama leidžia aprėpti šių leidinių gyvavimo istoriją, analizuojamas temas ir jų kaitą.

Katalogo leidiniai suskirstyti į dvi grupes: laikraščius ir žurnalus. Kiekvienam leidiniui skiriamas atskiras puslapis. Jame pateikti leidinio duomenys, leidėjas steigėjas, adresas, periodiškumas, įkūrimo data, prenumeratos sąlygos ir banko sąskaita, taip pat tarptautinis standartinis leidinio dokumento numeris. Pridedamas trumpas leidinio turinys bei viršelio reprodukcija. (Elta)